

Verslag van de eerste thematische workshop en policy lab (25-05-2021)

Datum: 25.05.2021

Auteurs: Erika Meynaerts (VITO/Energyville), Erik Laes (TU/e), Sara Tachelet (RESCOOP.eu)

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 953040. The sole responsibility for the content of this document lies with the COME RES project and does not necessarily reflect the opinion of the European Union.

www.com-res.eu

INHOUD

Horizon 2020 project COME-RES	3
Belgisch/Nederlandse country desk.....	3
Doel eerste thematische workshop en policy lab	3
Agenda.....	5
Lijst van deelnemers.....	6
Samenvatting presentaties	6
Samenvatting panel debat	8
Samenvatting break-out sessies.....	10
Groep 1 – moderator Rien de Bont (TUEindhoven).....	10
Groep 2 – moderator Erika Meynaerts/Kelsey van Maris (VITO/Energyville)	14
Resultaten survey.....	18

Horizon 2020 project COME-RES

Op 1 september 2020 werd de aftrap gegeven van het onderzoeksproject "COME RES". Met een looptijd van 30 maanden wil dit project de uitrol van deze hernieuwbare energiegemeenschappen ondersteunen in negen Europese landen en zo de collectieve hernieuwbare energieproductie te stimuleren en faciliteren. De resultaten van het project kunnen geraadpleegd worden via de project website: [COME-RES | Home](#). Geïnteresseerden kunnen zich via de website ook registreren voor de COME RES nieuwbrief en het project volgen via Twitter en LinkedIn.

Het COME RES-project werkt rechtstreeks samen met marktpelers en stakeholders en organiseert oplossingsgerichte dialogen met belanghebbenden om samen oplossingen te creëren om bestaande belemmeringen voor de groei van hernieuwbare energiegemeenschappen te overwinnen. Om deze dialogen te vergemakkelijken heeft elk land een zogenaamde country desk.

Belgisch/Nederlandse country desk

Ook in Vlaanderen (België) en Nederland wensen de partners van het project, VITO, TUEindhoven en REScoop.eu, via de zogenaamde 'country desk' regelmatig in dialoog te gaan met belanghebbenden. Samen met lokale partners wordt er nagedacht over welke factoren de groei van energiegemeenschappen stimuleren of net afremmen.

De deelnemers van de Country Desk komen minstens drie keer samen tijdens de looptijd van het project en wisselen ideeën en goede voorbeelden uit met als doel de uitrol van hernieuwbare energiegemeenschappen in Vlaanderen en Nederland te bevorderen. De thematische focus in Vlaanderen en Nederland ligt op geïntegreerde benaderingen (bijv. microgrids, virtuele energiecentrales). De verslagen van de bijeenkomsten van de country desk in Vlaanderen en Nederland kunnen eveneens geraadpleegd worden via de project website: [COME-RES | Belgium](#) en [COME-RES | The Netherlands](#).

Doel eerste thematische workshop en policy lab

De eerste thematische workshop en policy lab vonden plaats op 25 mei 2021. Tijdens deze thematische workshop en policy lab werd samen met belanghebbenden dieper ingegaan op de interactie tussen lokaal beleid en energiegemeenschappen: hoe kan lokaal beleid de opstart en verdere groei van energiegemeenschappen stimuleren, en omgekeerd, hoe kunnen energiegemeenschappen bijdragen aan het realiseren van lokale beleidsdoelstellingen?

De workshop en policy lab waren een gezamenlijk initiatief van VITO/Energyville, TUEindhoven en RESCOOP.eu. De plenaire sessie werd voorgezeten door Erika Meynaerts (VITO/Energyville), coördinator van de Vlaamse Country Desk. Het panel debat werd gemodereerd door Erik Laes (TUEindhoven), coördinator van de Nederlandse Country Desk. Het evenement werd gefaciliteerd door Sara Tachelet (RESCOOP.eu) en Kelsey van Maris (VITO/EnergyVille).

Deworkshop en het policy lab werden inhoudelijk mee vorm gegeven door Rien de Bont en Kellan Anfinson (TUEindhoven) en Stavroula Pappa en Dirk Vansintjan (REScoop.eu).

De volgende activiteit van de Country Desk volgt in november/december 2021 en heeft als doel om de voortgang van het COME RES project te presenteren aan belanghebbenden en enkele project resultaten te valideren.

Agenda

9u00 – 9u10: Welkom & agenda van de dag

9u10 – 9u30: LICHT Vlaams-Brabant: Lokaal Initiatief voor Hernieuwbare Transitie
(Hilde Hacour – Provincie Vlaams-Brabant)

9u30 – 9u50: Burgerparticipatie en publiek-private samenwerking versnellen klimaattransitie in Oost-Brabant
(Leo D’haese – ECoOB)

9u50 – 10u10: Aanjagen – exploiteren – verbinden
(Martijn Messing – projectleider Programma sociale innovatie, Samenwerking provincie Brabant/Enpuls)

10u10 – 10u30: Verschillende kijken op de stimulering van energiegemeenschappen in de Nederlandse context van meerlagig bestuur
(Rien de Bont – TUEindhoven)

10u30 – 10u50: Panel debat

11u00 – 11u10: Inleiding van het policy lab

11u10 – 11u50: Policy lab break-out sessies

11u50 – 12u0: Plenaire feedback & verdere stappen

Lijst van deelnemers

Aan de thematische workshop en policy lab namen in totaal 35 belanghebbenden deel uit 26 verschillende organisaties, met vertegenwoordiging uit lokale en nationale overheden, intercommunales, energiecoöperaties, transitiedenkers, projectontwikkelaars, netbeheerders en onderzoeksinstellingen/bureaus:

- Stad Mechelen
- Coöperatie Energiecentrale Sparrenburg
- ECoOB cv
- VVSG
- IOK
- LEC's HvB
- WVI
- Kamp C
- Rabobank Project Finance
- Energie Samen
- REScoop.Vlaanderen
- VITO
- TU Eindhoven
- Enexis
- Enpuls - Provincie Brabant
- Provincie Antwerpen
- Leiedal
- REScoop.eu
- Provincie Vlaams-Brabant/dienst leefmilieu
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Provincie Noord-Brabant
- Provincie West-Vlaanderen
- Kabinet Viceminister-president Bart Somers
- Brainport smart district
- Metropoolregio Eindhoven
- Vlaams Energie -en Klimaat Agentschap

Samenvatting presentaties

Erika Meynaerts (VITO/EnergyVille) gaf een beknopt overzicht van de doelstellingen en activiteiten van het COME RES project.

Tijdens de workshop werd aan vier sprekers gevraagd om hun visie te geven op de interactie tussen lokaal beleid en energiegemeenschappen, elk vanuit hun eigen context en perspectief. Hilde Hacour, beleidsmedewerker Klimaat binnen de dienst leefmilieu van de Provincie Vlaams-Brabant, lichtte het project "LICHT Vlaams-Brabant" toe dat burgers via slimme participatiebegeleiding samenbracht rond niet-particuliere, collectieve, duurzame energieprojecten. Daarnaast stelde ze ook het Interreg-project RHEDCOOP voor dat ESCo-

varianten ontwikkelt om woningen en publieke gebouwen te verduurzamen via burgercoöperaties.

Leo D'haese, bestuurder van de hernieuwbare energiecoöperatie ECOoB en de vzw Minder=meer, illustreerde hoe burgerparticipatie en publiek-private samenwerking de klimaattransitie in Oost-Brabant versnelde en hoe de overheid burgercoöperaties nog bijkomend kan ondersteunen.

Martijn Messing, projectleider Programma sociale innovatie van provincie Brabant/ Enpuls, illustreerde aan de hand van enkele praktijkvoorbeelden hoe lokale energiegemeenschappen kunnen bijdragen tot de energietransitie (via aanjagen, exploiteren en verbinden) en maakte ook een aantal kritische kanttekeningen bij de toekomstige ontwikkeling van lokale energiegemeenschappen en de rol die overheden hierin spelen.

Rien de Bont, masterstudie TUEindhoven, presenteerde de verschillende kanten op de stimulering van energiegemeenschappen in de Nederlandse context van meerlagig bestuur die tevens het onderwerp uitmaken van zijn masterthesis.

De presentaties werden gevolgd door een panel debat, gemodereerd door Erik Laes (TUEindhoven). Tijdens de presentaties konden de deelnemers hun vragen aan de sprekers doorsturen via de chat. Deze vragen werden gebundeld en voorgelegd aan de sprekers:

- De transitie naar een hernieuwbaar energiesysteem moet radicaal versneld worden. Impliceert dit ook dat energiegemeenschappen een verdergaande professionalisering moeten aanvaarden?
- Energiegemeenschappen moeten erop toezien dat ze de belangen van de hele gemeenschap blijven verdedigen. Welke allianties moeten ze daartoe aangaan met het lokale beleid (dat steunt op mechanismes van representatieve democratie)?
- Is de manier waarop energiegemeenschappen in de nationale wetgeving verankerd worden voldoende transparant? En indien niet, hoe kan hieraan verholpen worden?

In het policy lab werden de deelnemers opgesplitst in twee groepen. In elke groep werden vier stellingen op een interactieve manier (via dot voting in Miro) met de deelnemers bediscussieerd:

- In hoeverre moeten lokale overheden (bv. gemeente, provincie, RES-regio) energiegemeenschappen faciliteren?
- Stel: je kunt als lokale overheid maar aan één energiegemeenschap ondersteuning geven. Welk criterium is dan doorslaggevend bij een keuze?
- Hoe kunnen lokale overheden ervoor zorgen dat energiegemeenschappen een zo breed mogelijk draagvlak hebben?
- Welk type energiegemeenschap zouden lokale overheden (bv. gemeente, provincie, RES-regio) vooral moeten stimuleren?

De voormiddag werd afgesloten door Erika Meynaerts (VITO/Energyville) met een voortuitblik naar de volgende activiteiten van de Country Desk. De deelnemers werden gevraagd om een Zoom survey in te vullen die peilde naar hun tevredenheid over de inhoud en organisatie van de eerste thematische workshop en policy lab.

Samenvatting panel debat

De transitie naar een hernieuwbaar energiesysteem moet radicaal versneld worden. Impliceert dit ook dat energiegemeenschappen een verdergaande professionalisering moeten aanvaarden?

Zowel professionalisering als vrijwilligheid zijn belangrijk. Zeker wat de lokale inbedding betreft is vrijwilligheid van cruciaal belang. Als ook de lokale deelnemers aan een energiegemeenschap betaald werk verrichten is het gevaar reëel dat ze niet meer gezien worden als vertegenwoordigers van het lokale belang. Maar ook professionalisering is belangrijk om de complexiteit van energieprojecten te kunnen managen. Compromissen zijn daarom noodzakelijk. Bijvoorbeeld: lokale initiatieven die professioneel ondersteund worden door professionele platformen die op een hogere geografische schaal werken (bv. de RES-regio's in Nederland). Andere compromissen zijn ook mogelijk: bv. bestuurders van een coöperatie zijn vrijwilligers, uitvoerders zijn professionals.

Een onderliggende vraag blijft: wie organiseert de professionalisering? Is dat bv. een provinciebestuur, of wordt dit georganiseerd door een verbond tussen de coöperaties zelf? De laatste optie past dan bijvoorbeeld beter in het idee van het 'empoweren' van burgers.

Het antwoord op die vraag kan afhankelijk zijn van de verschillende rollen die een provinciale overheid kan vervullen (aanjagen – exploiteren – verbinden). Energiegemeenschappen moeten zelf rendabele projecten exploiteren, maar het kan een rol zijn van de overheid om de nodige structuren op te zetten om de opbouw van rendabele projecten te faciliteren – bijvoorbeeld via een omgevingsfonds dat de nodige middelen ter beschikking stelt die later dan in de exploitatiefase terugbetaald moeten worden. Wat het 'aanjagen' betreft worden vrijwilligers uit energiegemeenschappen ook vaak gebruikt voor bijvoorbeeld het bemannen van energieloketten. Hier dreigt het gevaar van 'vrijwilligersvermoeidheid'. Het is zeker niet de bedoeling dat vrijwilligers onbetaald de taken overnemen van een gemeentebestuur, dus in het 'aanjagen' ligt zeker een belangrijke rol voor het bestuur weggelegd.

Professionalisering kan verder georganiseerd worden via drie pijlers:

1. Via (Europese) onderzoeksprojecten rond demoprojecten zoals RHEDCOOP, Interreg cVPP, ...
2. Zelfstudie door vrijwilligers
3. Via de koepelorganisaties: Rescoop.eu, Rescoop Vlaanderen, EnergieSamen, ...

Energiegemeenschappen moeten erop toezien dat ze de belangen van de hele gemeenschap blijven verdedigen. Welke allianties moeten ze daartoe aangaan met het lokale beleid (dat steunt op mechanismes van representatieve democratie)?

'Vertegenwoordiging' moet ruimer gezien worden dan enkel de mechanismen van de representatieve democratie; er moet gedacht worden in termen van brede coalities tussen verschillende lokale stakeholders. In Leuven werd bijvoorbeeld door een brede coalitie van lokaal bestuur, burgerverenigingen, bedrijven, en kennisinstellingen gewerkt aan een klimaatplan voor de stad dat breed gedragen werd.

Zeker in het geval van de lokale warmteplannen die in Nederland op wijkniveau moeten opgemaakt worden (in het kader van de transitie naar een gasvrije samenleving) is het belangrijk eerst te werken aan een brede participatie zodat 'iedereen mee is'. In het geval van hernieuwbare energie (elektriciteits-)gemeenschappen is het echter vaak het geval dat dergelijke projecten de gemeentegrenzen overschrijden (kijk bijvoorbeeld naar de postcoderoos projecten in Nederland). Ook hier zou het mooi zijn mochten de gemeentebesturen via brede participatietrajecten werken aan lokaal draagvlak, maar daar is nog werk aan de winkel.

Is de manier waarop energiegemeenschappen in de nationale wetgeving verankerd worden voldoende transparant? En indien niet, hoe kan hieraan verholpen worden?

Het debat verloopt niet transparant, maar dit heeft wellicht ook te maken met een gebrek aan inzicht en kennis. Een goed voorbeeld is de regeling van peer-to-peer levering die nu opgenomen is in de ontwerp energiewet in Nederland: peer-to-peer levering is enkel mogelijk op secundaire allocatiepunt, wat betekent dat er nog steeds een grote partij (erkende energieleverancier) moet aangezocht worden voor levering op het primaire allocatiepunt, onder het mom van bescherming van belangen van de burger. Terwijl de lokale energiegemeenschap toch vaak beter geplaatst is om de belangen van de burgers te verdedigen. Maar het vergt heel wat inzicht om dit tussen de regels van de wetgeving door te lezen. Een goed voorbeeld is Denemarken, waar een warmte-encyclopedie bestaat die tot in detail alle relevante informatie bevat voor lokale warmteprojecten (tot zelfs de prijs per meter pijpleiding van een warmtenet). Dit zou energiegemeenschappen en ook gemeentes enorm vooruit helpen, bijvoorbeeld in de nabije toekomst wanneer in Nederland de gemeentes lokale warmtebedrijven moeten aanduiden voor de aanleg en uitbating van warmtenetten. Transparantie en inzicht leidt tot een sterke onderhandelingspositie.

Ook in Vlaanderen heerst er bij lokale besturen nog veel onduidelijkheid over de regelgeving rond energiegemeenschappen. Hier is dus zeker ook een taak weggelegd voor projecten zoals COME-RES.

Bijkomende vaag vanuit het publiek: hoe ziet het panel de rol van energiegemeenschappen (in Noord-Brabant) nu er de komende paar jaren wegens congestieproblemen op het net geen grote wind- of zonneprojecten meer vergund zullen worden?

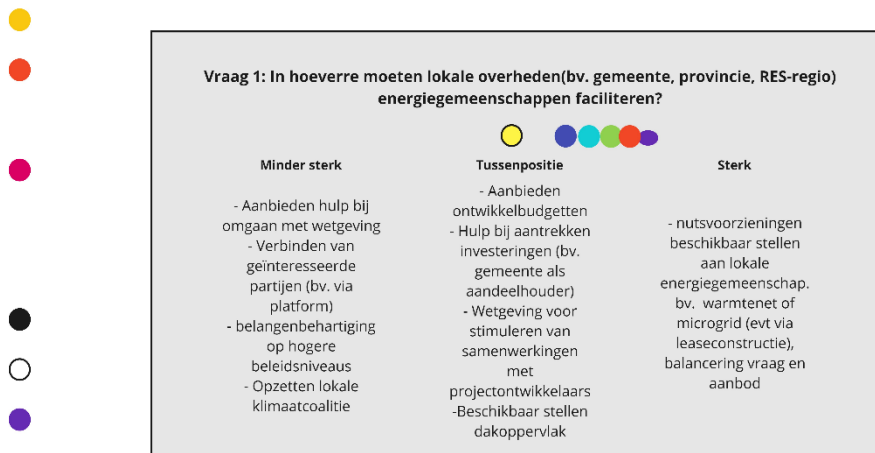
Binnen demoprojecten zoals Interreg cVPP (waar de Vlaamse coöperatieve Energient in betrokken is) wordt er bijvoorbeeld gewerkt aan het uitwerken van een technisch protocol (een soort solidariteitsmechanisme) waarbij in geval van congestie op het net de productieafschakeling van alle op dat net aangesloten productie-eenheden gelijkmatig verdeeld wordt. Congestie is eerder een kans dan een hindernis voor lokale energiegemeenschap. Als zo'n lokale energiegemeenschap erin slaagt om bijvoorbeeld warmte- en elektriciteitsopwekking met elkaar te verbinden, en lokaal vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, dan kunnen dat een belangrijke bijdrage leveren aan het energiesysteem van de toekomst.

Daarnaast kunnen energiegemeenschappen zich in die gevallen waar geen nieuwe productiecapaciteit op het net kan aangesloten worden ook nog wijden aan talloze andere projecten zoals duurzame mobiliteit, warmtenetten, riothermie, enzovoort.

Samenvatting break-out sessies

Groep 1 – moderator Rien de Bont (TUEindhoven)

Vraag 1: in hoeverre moeten lokale overheden energiegemeenschappen faciliteren?

‘Sterke’ facilitatie werd vooral als wenselijk gezien in het geval dat er een reëel gevaar is voor monopolievorming. Met name bij warmtenetten heeft de eindgebruiker geen andere keuze meer voor zijn/haar warmtevoorziening, en wordt dus volledig afhankelijk van de uitbater van het warmtenet. In dit geval is er een sterke case te maken voor het optreden van de overheid (of een sterk gereguleerde partij zoals een netbeheerder) als eigenaar en uitbater van de infrastructuur, zodat d.m.v. gereguleerde tarieven en sociale voorzieningen (bijvoorbeeld voor kwetsbare gezinnen) het algemeen belang bewaakt kan worden.

De meerderheid van de stemmen ging in de richting van een ‘tussenpositie’ als meest wenselijk:

- Als goed voorbeeld van zo’n ‘tussenpositie’ werd het LICHT project in Leuven vermeld. LICHT Leuven onderzoekt o.a. grote daken van bijvoorbeeld scholen, bedrijven en overheidsgebouwen om er samen met burgers en andere partners zonnepanelen te installeren. Voor elk project wordt dan een aanbesteding uitgeschreven met voorwaarden rond burgerparticipatie.
- Daarbij moet wel opgemerkt worden dat met name kleine gemeentes dikwijls onvoldoende capaciteit hebben om een ‘tussenpositie’ in te nemen. Al naargelang de specifieke lokale omstandigheden is voor veel gemeentes de ‘minder sterke’ facilitering zelfs al een behoorlijk grote inspanning. Omwille van capaciteitsproblemen laten lokale besturen zich graag ondersteunen door andere partijen om hun rol op te nemen, zoals bijvoorbeeld intercommunales of (grote) coöperaties.

Ook werd de mogelijkheid geopperd om de verschillende opties gaande van een ‘zwakke’ tot een ‘sterke’ facilitering eerder te zien als verschillende fases binnen een stappenplan dan als een

discrete keuze. In het geval van gemeentes die nog hun eerste stappen moeten zetten op het gebied van energiegemeenschappen kan bijvoorbeeld gestart worden met een ‘zachte’ facilitatie via informatieoverdracht (over de mogelijkheden van energiegemeenschappen, de relevante regelgeving, enz.), om vervolgens (als de eerste coalities en mogelijke projecten concreet vorm krijgen) over te gaan tot de ‘tussenpositie’.

Vraag 2: Stel dat je als lokale overheid maar aan één gemeenschapsenergie project ondersteuning kan geven, welk criterium is doorslaggevend?

Een aantal argumenten:

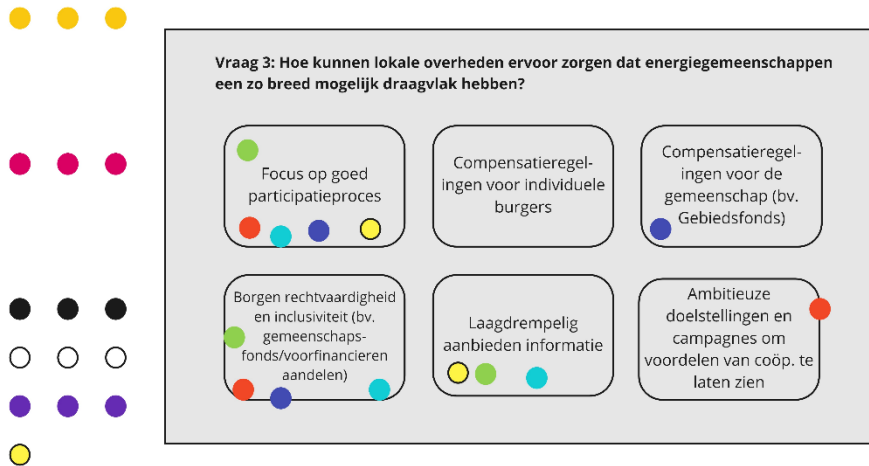
Criterium 3:

- Het project dat met het minste risico het meeste waarde voor de gemeenschap produceert zal wellicht ook op het grootste draagvlak kunnen rekenen.
- Dit criterium is ook in overeenstemming met de Europese richtlijnen, waar voorzien wordt dat energiegemeenschappen naast een economische ook een sociale en ecologische meerwaarde voor de lokale omgeving moeten opleveren. Het is echter nog niet duidelijk hoe dit concreet in een wettelijk kader verankerd zal worden; daarvoor is het wachten op de publicatie van uitvoeringsbesluiten.
- Als een gemeentebestuur faciliterend optreedt voor de oprichting van energiegemeenschappen is het logisch dat het gemeentebestuur ook een lokale ‘return on investment’ verwacht.

Criterium 6:

- Inclusiviteit is een belangrijk principe voor energiegemeenschappen (ook opgenomen in de ICA principes).
- Het is belangrijk om dit criterium te bewaken omdat de Europese richtlijnen in principe het oprichten van een hernieuwbare energiegemeenschap toestaan die bijvoorbeeld alleen bestaat uit bedrijven op een gemeenschappelijk bedrijventerrein. In dergelijke gevallen moet erover gewaakt worden dat de baten van dergelijke projecten ook bij burgers terecht komen, bijvoorbeeld door energiedelen met gezinnen uit de buurt van het bedrijventerrein.

Vraag 3: Hoe kunnen lokale overheden ervoor zorgen dat energiegemeenschappen een zo breed mogelijk draagvlak hebben?

Een aantal argumenten:

Criterium 1:

- Het is voor energiegemeenschappen belangrijk dat ze aansluiting zoeken bij wensen en noden van de lokale gemeenschap. De vraag “Hoe kan de energiegemeenschap een meerwaarde betekenen voor de lokale gemeenschap?” moet hierbij steeds voorop staan. Daarom is het belangrijk om deze vraag aan de lokale gemeenschap zelf voor te leggen d.m.v. een inclusief participatietraject.
- Het inbedden van de energiegemeenschappen in lokale noden is ook een goede garantie om de energiegemeenschap ‘future proof’ te maken.
- Er werd wel de kanttekening gemaakt dat er bij projectontwikkeling vaak geen tijd is voor een uitgebreid participatietraject (hoewel het spreekwoordelijke ‘vertrekken van een wit blad’ samen met de gemeenschap uiteraard wel de voorkeur geniet). Vaak is er sprake van een ‘rush’ op geschikte locaties, ook voor coöperaties, wat maakt dat die coöperaties net zoals de traditionele projectontwikkelaars soms lokale weerstand ondervinden.

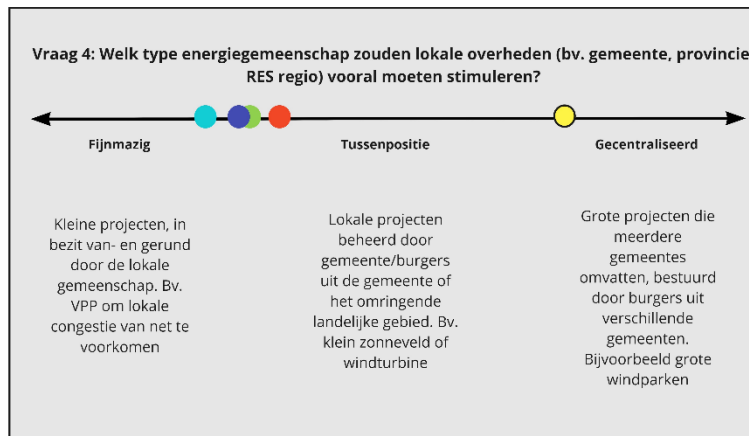
Criterium 4:

- Inclusiviteit is een belangrijk principe voor energiegemeenschappen. Er zijn ook praktische manieren voorhanden om dit te realiseren, bijvoorbeeld door de instapkosten laag te houden (minimumprijs voor een coöperatief aandeel) of voorfinanciering van een coöperatief aandeel door gemeentebesturen.

Criterium 5:

- Het aanbieden van laagdrempelige informatie is complementair aan een goed participatieproces.
- Vaak zijn energiegemeenschappen nog niet goed gekend bij het lokale beleid of worden ze soms zelfs negatief gepercipieerd als een ‘club’ burgers die alleen de eigen belangen verdedigen. Het aanbieden van laagdrempelige informatie kan hieraan verhelpen.

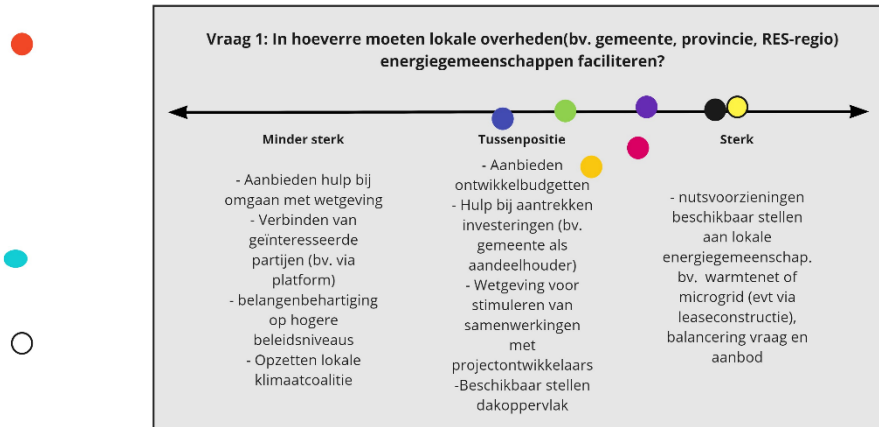
Vraag 4: Welk type energiegemeenschap zouden lokale overheden vooral moeten stimuleren?

- Grote projecten leveren ook meteen een grote CO2-winst op, en kunnen gefaciliteerd worden door hogere bestuurlijke niveaus (bv. de provincie).
- De meeste deelnemers aan deze groep waren van mening dat de top-down filosofie die vaak achter grote projecten schuilgaat toch ingaat tegen de 'geest' van een energiegemeenschap. Een deelnemer problematiseerde de deelname van grote landelijke coöperaties aan dergelijke gecentraliseerde projecten als een mogelijke bedreiging voor de energiegemeenschapsbeweging. Volgens deze deelnemer zijn grote energiecoöperaties in Nederland louter beleggingsproducten geworden: volgens een Nederlands onderzoek zou amper 2% van de coöperanten stroom afnemen van de coöperatie, wat aantoonde dat 98% van de deelnemers enkel geïnteresseerd is in het rendement van hun aandeel. Aan de andere kant werd genuanceerd dat in de Vlaamse context (bij Ecopower, de grootste coöperatie) 70% van de leden slechts 1 aandeel heeft van 250€ en alle leden samen 80% van de geproduceerde stroom afnemen, waardoor het voordeel door dienstverlening o.a. via de energiefactuur een veelvoud is van het dividend. Toont aan dat leden hun coöperatie niet zien als belegging maar als manier om toegang te krijgen tot hernieuwbare energie in de buurt.
- Aan de andere kant overheerste ook de mening dat het uiterst inefficiënt is om overall kleine onafhankelijke coöperaties op te richten. Overigens werd ook opgemerkt dat geografisch 'kleine' projecten vaak helemaal niet 'klein' zijn als naar de projectuitvoering gekeken wordt. Projecten die bijvoorbeeld elektriciteits- en warmtevoorziening op wijkniveau met elkaar afstemmen via vraag- en aanbodsturing zijn behoorlijk complex en vallen zeker buiten het competentieniveau van een lokale burgercoöperatie.
- De meeste deelnemers opteerden daarom voor een positie tussen de 'fijnmazige' en de 'tussenpositie' in: bijvoorbeeld door een samenwerking tussen een '(middel)grote' (en meer professionele) coöperatie en een lokaal burgerinitiatief te stimuleren. Deze samenwerking kan gaan van een ondersteuning van het lokale burgerinitiatief tot het overlaten van de projectuitvoering aan (middel)grote coöperaties.

Groep 2 – moderator Erika Meynaerts/Kelsey van Maris (VITO/Energyville)

Vraag 1: in hoeverre moeten lokale overheden energiegemeenschappen faciliteren?

- Faciliterende rol van de overheid mag de onafhankelijkheid van energiegemeenschappen niet in gedrang brengen. De huidige monopoliepositie van de netbeheerders op het gas- en elektriciteitsdistributienetwerk in Vlaanderen wordt ervaren als een drempel in de verdere ontwikkeling van energiegemeenschappen.
- Faciliterende rol van overheid is nodig om gelijke toegang tot de (hernieuwbare) energiemarkt te garanderen voor iedereen, zowel voor private investeerders als energiegemeenschappen. Enkel als de gelijke toegang tot markt niet gevrijwaard is (bv. windturbines), is er interventie van een overheid nodig.
- Steeds meer gemeenten in Vlaanderen nemen het initiatief om via gemeenteraadsbesluiten een deel (20-50%) van de omgevingsenergie voor te behouden aan burgerinitiatieven. Deze facilitatie vanuit de overheid is belangrijk zodat burgercoöperaties kunnen doorgroeien tot een niveau dat ze voldoende inkomsten kunnen genereren om mensen tewerk te stellen in de coöperatie en kunnen professionaliseren. Vooralsnog is het in Vlaanderen niet wettelijk afdwingbaar om een deel van de omgevingsenergie voor te behouden aan burgerinitiatieven. In Nederland werd 50% eigenaarschap ingeschreven in het Klimaatakkoord maar dit wil niet noodzakelijk zeggen dat 50% voorbehouden is voor burgerinitiatieven. Het eigenaarschap kan ook in handen zijn van een lokale projectontwikkelaar.

Vraag 2: Stel dat je als lokale overheid maar aan één gemeenschapsenergie project ondersteuning kan geven, welk criterium is doorslaggevend?

Vraag 2: Stel je kunt als lokale overheid maar aan één van een aantal energiegemeenschappen ondersteuning geven. Welk criterium is dan doorslaggevend bij een keuze?

Het project met de meeste potentie om de uitstoot van CO2 te reduceren ●	Het project wat met het minste risico het meeste rendement voor individuen realiseert	Het project wat met het minste risico het meeste gemeenschappelijke waarde produceert ●
Het project wat burgers het meeste grip op hun eigen energievoorziening geeft ●	Het project wat burgers (van overal in NL/BE) het meeste controle geeft over hun energie-infrastructuur ●	Het project waarvan de baten het meest toegankelijk zijn voor alle burgers in een gebied ●

Criterion 6:

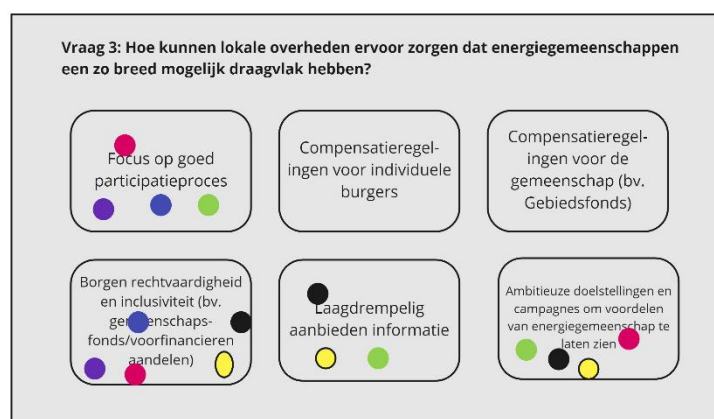
- Lokaal eigendom is een vanzelfsprekend criterium voor een energiegemeenschap en sluit aan bij de 50% eigenaarschap in Nederland. Het nadeel van 50% eigenaarschap is dat je je moet inkopen, maar mensen met een smallere beurs hebben daar niet altijd de middelen voor. Dus niet iedereen kan mee profiteren en dit zorgt voor tweedeling in samenleving. In het windmolen project A16, bijvoorbeeld, gaat 25% van de opbrengst naar de lokale gemeenschap. Op die manier profiteert heel de gemeenschap mee, ook degenen die niet het geld hebben om zich in te kopen.
- Dit is het criterium waarmee energiecoöperaties, maar ook energiegemeenschappen in de bredere zin van het woord, zich onderscheiden van de rest, namelijk een voordeel leveren dat de hele gemeenschap ten goede komt. Is ook het criterium dat je als overheid moet meenemen in aanbesteding van overheidsopdrachten.

Criterion 4

- Als burgers zelf grip hebben op hun energievoorziening, dan hebben ze ook zeggenschap over waar de baten heen gaan. In die zin zijn de reductie van CO2 (criterium 1) en baten voor gemeenschap (criterium 6) eerder resultanten. Vanuit de lokale overheid in Nederland wordt vooral gekeken naar projecten met de meeste maatschappelijke waarde of de laagste maatschappelijke kosten (bv. infrastructuur, onderhoud, ...).
- Criterion 6 is het gevolg van het feit dat burgers hun energieprojecten in eigen handen hebben en dus zelf kunnen beslissen naar wie de meerwaarde gaat, naar wie de baten gaan en hoe ze dat gaan verdelen, bv. dividend of nevenprojecten voor lokale gemeenschap.
- Energiegemeenschappen zijn met verschillende projecten bezig, op verschillende thema's. Overheid mag niet discriminerend optreden. Alle energiegemeenschappen die voldoen aan definitie vanuit Europese Richtlijn moeten gelijke kansen krijgen.
- Het is mooier als je de samenleving kan versterken door, bijvoorbeeld, nieuwe projecten te realiseren in plaats van enkel dividend uit te keren. Deze projecten kunnen dan een vliegwiel zijn in plaats van éénmalig winst uit te keren.

- De baten van de dienstverlening die coöperanten krijgen, ligt vele keren hoger dan het uitgekeerde dividend. Dit onderscheidt ook rescoops van fincoops die enkel maar dividend uitkeren (dat ook hoger ligt dan dat van een rescoop). De rescoops zorgen ervoor dat de baten zo verdeeld worden dat iedereen die lid wordt er baat bij heeft en dit is niet enkel in de vorm van dividend.
- Ecopower heeft 60.000 coöperanten, 70% heeft slechts 1 aandeel van 250 euro en 80% neemt stroom af van Ecopower aan kostprijs. Het voordeel op de energiefactuur is vele malen groter dan het dividend dat je jaarlijks krijgt op een aandeel van 250 euro. Momenteel kan Raad van Bestuur toestaan dat mensen die niet meteen het geld hebben om een aandeel te kopen, het bedrag voor het aandeel kunnen sparen met het voordeel dat ze hebben op hun elektriciteitsfactuur.
- Op dit moment loopt er ook een samenwerking tussen een Ecopower, Beauvent en de gemeente Eeklo in het kader van een Europees project waarbij gekeken wordt of de gemeente het aandeel kan prefinancieren voor mensen met een kleine beurs. Dit werkt ontzorgend voor mensen met een kleine beurs maar maakt het ook mogelijk voor deze mensen om met het voordeel van de dienstverlening van de energietoekomst hun aandeel af te betalen. In Vlaanderen kan 3% van de residentiële klanten de energiefactuur niet betalen en zijn aan de deur gezet door de commerciële energieleveranciers omdat ze te veel schulden hebben. Slechts 2% van de residentiële afnemers zijn aangesloten en nemen stroom af bij een energietoekomst. Als deze 3% zich gaat aansluiten bij een energietoekomst, gaat dit een overrompeling zijn en zullen de energietoekomst dit niet kunnen dragen. Vandaar dat er gezocht wordt naar een samenwerking met de lokale besturen.

Vraag 3: Hoe kunnen lokale overheden ervoor zorgen dat energietoekomst een zo breed mogelijk draagvlak hebben?

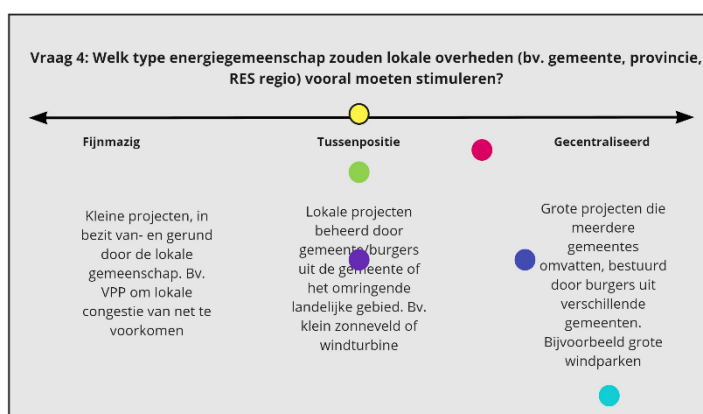

Criterium 5 & 6

- Het is belangrijk om uit te leggen hoe een energiemarkt in elkaar zit, wat de voordelen daar van zijn en wat een energietoekomst is (cf. CVPP project). Hiervoor moet je campagnes opzetten om laagdrempelige informatie te verschaffen. Gemeenten en lokale overheden

- worden gevormd door de mensen die daar wonen. En als je de mensen wilt mee hebben dan moet je vooral laagdrempelig informeren om dan een zo breed mogelijk draagvlak te hebben.
- Het is een stuk cultuuromslag die nodig is bij de mensen en gemeenten. Als mensen zien dat er iets gebeurt, gaan ze anders denken en handelen. Je moet dit op verschillende niveaus doen en met verschillende insteken want een gemeente en provincie is heel divers (andere culturen, andere talen, andere leeftijden, ...). Mensen moeten goede voorbeelden krijgen van hoe zoiets kan opgezet worden en wat de voordelen zijn. Bijvoorbeeld: via website en nieuwsbrief energiecoöperatie. Vrijwilligers die energieambassadeur zijn in een wijk en met de buurt spreken. Je hebt toolbox nodig om gemakkelijk met buurtbewoners in gesprek te gaan. Milieukrant van gemeente kan goede voorbeelden in de kijker zetten. Dit is win-win situatie voor zowel gemeente (bv. marketing naar buurtbewoners dat ze ook met energie bezig zijn) als energiecoöperatie. Gemeenten staan wat verder af van de burgers in vergelijking met de burgerinitiatieven en coöperaties, alleen is de reikwijdte van hun communicatie breder. Goed om daarin samen te werken: Hoe zou je een visie kunnen maken met betrekking tot marketing van je energiebeleid? Hoe vanuit de burgerinitiatieven de buurtbewoners benaderen? Er wordt door overheid te weinig gekeken naar hoe de buurtbewoners direct kunnen benaderd worden.
 - Er komen wel wat kosten bij kijken als je van burgerinitiatief wil overstappen naar een organisatiestructuur zoals een energiecoöperatie. Voor sommige buurtbewoners is dit een drempel en helpt het als er potjes zijn om deze kosten te drukken. Het helpt als een lokale overheid de oprichting van een energiecoöperatie ondersteunt via bv. aanbevelingsbrief.
 - In het windmolen project A16 is er een compensatieregeling en dit helpt om buurtbewoners in de directe omgeving te compenseren maar het is een tweede oplossing. Aan de basis wil je dat iedereen mee kan doen en de vruchten plukt. Een aardige geste als eigenaarschap vooral ligt bij projectontwikkelaars maar geniet niet de voorkeur.

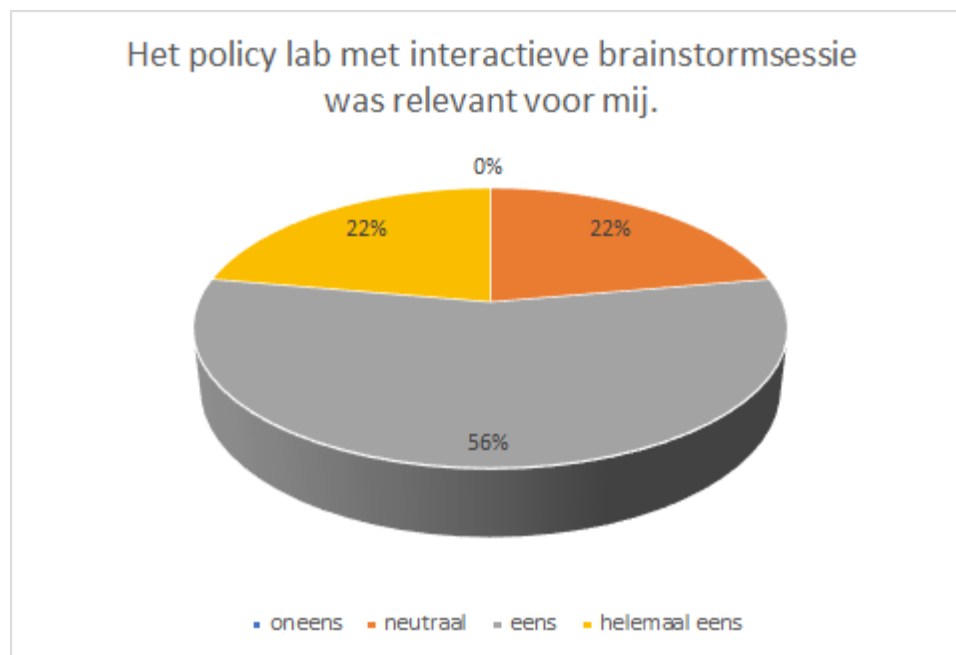
Vraag 4: Welk type energiegemeenschap zouden lokale overheden vooral moeten stimuleren?

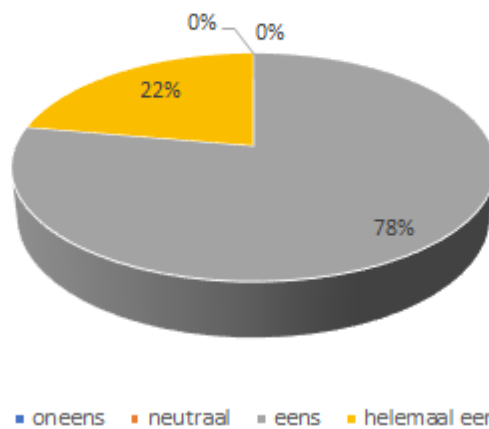
- De drie types van energiegemeenschappen hebben ondersteuning nodig vanuit de lokale overheden. Als er één moet gekozen worden, gaat de voorkeur naar gecentraliseerd omdat het alleen maar complexer wordt op de as van fijnmazig naar gecentraliseerd.

- In Vlaanderen is de ervaring dat, met de huidige regelgeving, er een schaalgrootte nodig is die ruimer is dan een gemeente om een leefbare energiegemeenschap op te zetten.
- Met de meer gecentraliseerde, grote windparken ga je waarschijnlijk de hernieuwbare energiedoelstellingen eerder halen, net als de CO₂-reductie. Alleen is de vraag of het eigenaarschap en het zelf regelen van energievoorziening voor de buurtbewoners daarmee nog gewaarborgd is. Als je meer gedecentraliseerd (fijnmazig) gaat, zal impact minder worden. Door initiatieven nu krijg je verschillende kleine energiecoöperaties. Om doelstellingen te halen moet je iets groter opzetten. Welk business of organisatie-model is mogelijk waarbij gecentraliseerde en fijnmazig meer samenkomen? We zijn opnieuw een beweging aan het maken van meer privatisering naar meer gecentraliseerd. Lokale overheid is nodig voor wet- en regelgeving en energiemaatschappijen voor infrastructuur. We hebben hybride vorm van samenwerking nodig tussen energiegemeenschappen, gemeenten, provincies en energiemaatschappijen.

Resultaten survey

De workshop met presentaties en panel discussie was relevant voor mij.

Bent u van plan om volgende keer opnieuw deel te nemen aan een bijeenkomst van de COME RES country desk?

CONTACT

Erika Meynaerts (coördinator Vlaanderen)

erika.meynaerts@vito.be

+32 14 33 59 55

Erik Laes (coördinator Nederland)

e.j.w.laes@tue.nl

+31 40 247 6126

COME-RES project

info@come-res.eu

www.come-res.eu

PARTNERS

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 953040. The sole responsibility for the content of this document lies with the COME RES project and does not necessarily reflect the opinion of the European Union.